Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2010 жыл 19-чу ноябрь, байрым кюн. № 219 (18640)

Багъасы3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КъМР-ни Парламентинде

Баш финанс документ сюзюледи

КъМР-ни 2011 жылгъа республикалы бюджетин сюзер муратда Къабарты-Малкъарны Парламентинде уллу жыйылыу болгъанды. Анга законла чыгъарыучуладан сора да, Правительствону биринчи заместителли Адиб Абрегов, тюрлю-тюрлю министерстволаны бла ведомстволаны башчылары, республиканы шахъларыны, районларыны,эллерини да таматалары къатышхандыла.

Парламентни Председатели Чеченланы Ануар, жыйылыуну ишин башлай, ол былай кенг халда бош бардырылмагъанын, керти окъуна республиканы мындан ары айныуу анга кёре боллукъ магъаналы документ сюзюлгенин белгилегенди. «Парламент республиканы бюджети халкъгъа не къадар ачыкъ болса сюеди. Аны ёсоп баргъанын жалчытыу уа жуукъ заманлада баш борчладан бириди»,-дегенди эмда жыйылгъанланы ачыкъ да, магъаналы да ушакъгъа чакъыргъанды.

Андан сора КъМР-ни экономиканы айнытыуну сатыу-алыу министрини заместители Ольга Белецкая Къабарты-Малкъар Ренспубликаны 2013 жылгъа дери социальный-экономика айнытыуну прогнозу бла, финансла министр Азрет Бишенов бла КъМР-ни Парламентини бу жыйылыуну къурагъан Бюджет,налогла эм финансла жаны бла комитетини председатели Каншоби Ахохов 2011 жылгъа республиканы бюджети кьалай къуралгъаны бла шагъырей эттенди.

Ала кёргюзтген шартлагъа кёре, битеулю регион продукт 2011 жылгъа 2,7 процентге ёсерикди эмда 80495,9 миллион сомгъа жетерикди. Багъала 5,9 процентге, жашау этерик ачаны ёлчеми уа 8,4 процентге ёсерикдике.

Бюджетге тюшерик файдаланы юслеринден айтханда, ала 20,173,8 миллион сомгъа жетерле деп белгиленеди. Аны асламысы организацияланы файдаларына, ырысхыгъа салынгган, ишлегенледен алынган налогладан тюшерикди. Аладан быттыырдан эсе 2052,6 миллион сомгъа кёп файда алыныр деген умут барды.

Республикалы бюджетни къоранчлары уа 21469,1 миллион сом ёлчемде тохтащдырылгъандыла. Ол а, 2010 жыл бла тенглешдиргенде, 12,1 процентге асламды. Къоратыллыкъ ачаны иги кесеги -22,8 процентни- билим бериуге бёлюнюркдю. Алай бла бу сферагъа этиллик къоранчла 3 кере кёп боллукъдыла. Андан сора да, миллет экономикагъа, социальный политикагъа, саулукъ сакълаугъа, физкультургъа бла спортха къоранчла да ёсерикдике. Алай бюджетле аралы трансфертле уа азайырыкъдыла-5 кереге. Иш хакъ 6,5 процентге кётюрюлюкдю. Алгъын аны келир жыл июнькда кётюрюргге белгиленген эди да, артда январьда къошаргъа деп оноу этилгенди. Ол а, Азрет Бишенов ангылатханыча, къырал къуллукъчуланы санын къысхартыуну хайырындан боллукъды. Дагъыда 2011 жылда 1-чи сентябрьден стипендиялланы, башха социальный тёлеулени да кётюрюргге амала аланы толусунлай тёлергге белгиленеди.

«КъМР-ни 2011 жылгъа республикалы бюджетини юсюнден» законпроектте, КъМР-ни 2013 жылгъа дери социальный –экономика айнытыуну прогнозуна да 22 республикалы программа кийнитылгъанды. Алагъа 1765,8 миллион сом бёлюрге деп белгиленеди. Алай финансла министр программалагъа жангыдан къарагъа эмда бек магъаналыларын сайлагъа кереклисин чертип айтханды.

Бюджетде дефицит ачча 1 295,3 миллион сомну тутады. Ол а Россей Федерацияны Бюджет кодексине келишеди. Къабарты-Малкъарны тыш борчун 2011 жылда 1554,1 миллион сомгъа жетдирирге белгиленеди.

Министрге Чеченланы Ануарны, аны заместителлери Натби Бозиевни бла Татьяна Саенкону эм башхаланы да соруулары жууапла берирге тюшгенди.

Андан сора КъМР-ни Контроль-эсеплеучю палатасыны аудитору Мухамед Пежев прогнозну бла бюджетни къуралыулары бла байламлы эсгертиуле бла шагъырей эттенди. Федеральный налог службаны КъМР-де Управлениясыны башчысыны орунбасары Сарбашланы Светлана налогла жыйыу бла иш на халда болгъанына юсюнден билдиргенди. Прохладна районну Приближная элини администрациясыны башчысы Маргарита Нетребина жер-жерли бюджетлени къууреда не кемчиликле тюбегенлерин айтханды.

Битеу сёлешенлеге тынгылагъандан сора, жыйылыуга къатышханла КъМР-ни Парламентине бла Правительствосуна, Федеральный налог службаны бла КъМР-де Управлениясына, муниципальный районланы,шахар округуланы бла эллени жер-жерли самоуправление органларына тийишли рекомендацияланы къабыл кёргендиле.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

ЖЫЙЫЛЫУ

Жангычыла эришедиле

Тюнене Нальчикде Север-Кавказ федеральный округну Битеуроссей инновация конвенти ишин башлагъанды. Ол юч кюн бардыруллыкъды. Билдиргенибизча, анга Север Кавказдан жаш изобретательле, алимле эм менеджерле къатышадыла.

Бизнес-инкубаторда къуучулы халда КъМР-ни Жаш тёлю эм жамаат биригиулени ишлери жаны бла министрини къулгъун толтургъан Борис Пештов, келген къонакъланы, бери жыйылгъанланы алгъышлап, конвентни ишин ачханды. Ол бардырылгъан кезиуде жаш алимлени онсегиз жаш тёлю иннованя проектлерини бла ишлерини кёрмючлери да бардыллыкъды. Ала бла бирге Къабарты-Малкъар Республиканы бир къауум белгили уллу эм ортанчы предприятиялары да келерини продукцияларын, стендлерин да кёргюзтюрюкдюле. Мастер-классла да боллукъдыла.

Жаш тёлюню проектлерин алимледен, къырал оноучуладан къуралгъан жюри сюзеригди. Бу округ этапны конкурсунда хорлагъанла хар жыл бардырылгъан Битеуроссей жаш тёлю иннованя конвентге къатышырыкъдыла. Ол а быйыл декабрьде Санкт-Петербург шахарда бардырыллыкъды.

Конвентни ишини юсюнден отчёт газетде басмаланырыкъды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Жазылыу - 2011

Хурметли окъуучула!
2011 жылны биринчи жарымына жазылыу кампания андан ары барады.
«Заман» газетге сиз связьны къайсы почта бёлюмюнде да жазылырга боллукъсуз. Жазылыуну алты айгъа багъасы тюрленмегенди, алгъыннгылай къалгъанды:
356 сом 10 капек.

Бизни индексибиз - 51532

КЕНГЕШ

Белгиленнген борчланы толтура,алгъа таукел барыргъа

КъМР-ни Президентини Правительствосуну членлери эмда администрацияланы башчылары бла кезиулю кенгешинде сёз Къабарты-Малкъарны келир жылгъа бюджетин хазырлауну, республикалы целевой программаланы, инвестицияланы юсленриндеи баргъанды. Бек алгъа уа республикабызны башчысы Правительство быйылны озгъан айларында къалай ишлегенини юсюнден билирге сюйгенди.

Арсен Каноков, Александр Меркулов эм Чеченланы Ануар.

Аны юсюнден айта, премьер-министр Александр Меркулов Правительствону бусагъатда бек баш иши бюджетни къурау болгъанын чертгенди. Ол айтханга кёре, бюджет социальный магъаналы тутханлай къалады, келир жыл халкъны саулугъун игилендириуню жылына саналыкъды. Бу сфераны ишин жангыча къураугъа 4 миллиард сом бёлюнеди. Бек алгъа аны учреждениялярында оборудованияны жангыртыугъа, халкъгъа аланы ишлерини юслеринден билдирип туруугъа, кадрланы хазырлаугъа, багъыу амалланы игилендириуге эс бурулукъдыу.

Бу ишде адамланы таза суу бла жалчытыу уллу магъананы тутханын айтып, Александр Викторович ол жаны бла мадарла этилгенлерин, ол санда быйыл Бедикде бла Огъары Бахсанда суу къытлыкъ кетерилгенин белгилегенди.

Бахсан ГЭС-ни бузулгъан жерлерин тюзетиу иш да планнга кёре барады. Ары энергияны тергеуню жангы аппаратурасы салынгганды. Правительствону членлери кёп болмай Тырныауузда да болгъандыла эмда магъадан шахталаны жабаргъа оноу этгендиле.

Эл мюлк ишле бошалгъандыла. Мында продукцияны чыгъарыу былтырдан 4 процентге ёсгенди. Республика аш-азыкъ продуктланы асламысы бла кеси-кесин жалчытыларыча болгъанды.

Уллу инвестиция проектлени, ол санда гурала ёсдюрген комплекс, 4800 мал кечинген ферма къурау жаны бла проектлени да жашауда бардырыу жаны бла мадарла этиледиле. Эл мюлк министерствону келечилери, кёп болмай Европагъа барып, анда якла алып келтирирге келишгендиле.

Президентни айтханы бла наноцентрле ачыу жаны бла иш да бардырылады. КъМКъУ-да бла эл мюлк къырал академияда аллай арала ачаргъа хазырлана турадыла. Алай этерге бизде онгла бардыла, жаланда тийишли документлени жарашдырыргъа керек болуп турады.

Правительство кесини магъаналы ишлерин бирине республиканы санитар болумун игилендириуню санайды да, шахарланы,районланы,эллени да башчыларына багуш тёгюллюк жерлени къураргъа буюргъанды. Алагъа керекли техника бла да болушургъа хазырды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Суратны Р.МАМИЕВ алгъанды.

Тюбешиу

Жаш тёлюню битеу кавказ биригиую

РФ-ни Президентини Север-Кавказ федеральный округда толу эркинликли келечиси Александр Хлопонин СКФОну регионларыны жаш активистлери бла тюбешгенди эмда Жаш тёлюню битеукавказ биригиуюн къурауну онгларын сюзгенди.

Жаш активистле биллиргенлерича, округда къурауллыкъ бу организация жаш тёлю политиканы жашауда бардырыу бла байламлы кёп борчланы тамамлауну кеси бойнуна аллалыкъды. Жамауат ишге тири къатышхан жаш адамланы тюрлю-тюрлю грант программаланы юслери бла бирикдирликди. Анга жамауат организацияланы келечилери, жаш алимле, жаш парламентарийле кирлик жаш тёлю совет башчылыкъ этергге боллукъду. Андан сора да, жер-жерледе жаш адамланы ызларындан тизе биленгенлени излеуню амалларды да жарашдырылгъандыла. Бу ишни регионлада дискуссия клублары, жаш адамла бирге кёп санда тюбешген башха майданла къурап бардырыргъа белгиленеди.

Байламлыкъланы Интернетни болушлугу бла кючлендириргге мурат этиледи. Тюбешиуге къатышханла Президентни келечисине кавказлы жаш тёлюге аталгъан интернет-порталны моделин кёргюзтгендиле.

Александр Хлопонин жаш адамланы проектлерини асламысын жаратханды, аны бла бирге аланы кемчиликлерин да туура этгенди. Сёз ючюн,аны оюмуна кёре, студентлени къурулуш отрядларына уллу иш хакъ алыуну амалынача къарау терсди.

-Аллай отрядла жаш адамгъа кесини кючюн сынаргъа, не затха жарарыгъын, башчы болаллыгъын бла къаллыгъын да билирге онг бередиле. Коммерция кёзден алагъа арталлыда къараргъа жарамайды,-деп чертгенди А.Хлопонин.

Кавказлы жаш тёлюню экономика жашаугъа хошшуну ниетин а ол къабыл кёргенди. Алай ол иш округ бла чекленип къалыргъа керек тюйюлдю, Россей уллу къыралды, анга ишчи къолла керекдиле,дегенди. А.Хлопонин юлгюге нефть чыгъарыучу компанияланы келтиргенди. Ала сынаулары болмагъан специалистлеге окъуна уллу иш хакъ тёлерге хазыр болгъанларын айтханды.

Тюбешиуде Жаш тёлюню битеукавказ биригиуюню регионлары администрацияларында жаш тёлю бла ишлеуню бёлюмлери бла байламлыкъланы онглары да сюзюлгенди. Александр Хлопонин администрацияланы ишлерин игилендириуню мадарлары этилликлерин билдиргенди. Ишни жангыча къурау бла бирге, жангы финанс онгла да бериледиле деп, полпред юлгюге ол алгъын башчылыкъ этген Красноярск крайны келтиргенди. Анда жаш тёлю бла ишлеуге жыл сайын 1,5 миллиард сом бёлюнеди. Ол ахча уа жаш адамла кеслери башламчылыкъ этген жаш кеслери тамамлагъан ишлеге, ол санда спортну, искусство айнытыугъа, театрланы,-музыка клублары къурауга къоратылады.

РФ-ни Президентини СКФО-да толу эркинликли келечисини аппаратыны ич политиканы вопрослары жаны бла департаменти.

Байрам

Студентлени кюнюне жоралап

17-чи ноябрьде Къырал концерт залда Студентлени халкъла аралы кюнюне аталгъан байрам бардырылгъанды. Анга КъМР-ни Правительствосуну башчысыны орунбасары Хаути Сохроков къатышханды.

Хаути Хазритович КъМР-ни Президенти Арсен Каноковну алгъыш сёзюн окъугъанды эмда республикада вузланы студентлери тамбла экономиканы айнытырыкъ, мамыр жашауну кючлендирлик адамла болгъанларын чертгенди.

Ызы бла жыйылгъан жаш адамланы Къабарты-Малкъар эл мюлк академияны ректору Борис Жеруков, Шимал Кавказда искусстволаны къырал институтуну проректору Эфендиланы Фуад, КъМКъУ-ну проректору Азамат Шебзухов бийик билим ала тургъан жаш адамланы кёл салып окъургъа, туугъан жерлерине кертичи болургъа чакъыргъандыла.

Хаути Сохроков «Брейнринг» интеллект оюнда хорлагъанлагъа дипломла бергенди. Анда биринчи жерни КъМКъУ-ну «Синдром врача», экинчи жерни бу окъуу юйню «Математики», ючюнчю жерни уа искусстволаны институтуну «Виктория» командаларды алгъандыла. Эм иги окъугъан студентлеге уа ахча саугъала берилгендиле.

Студентлени халкъла аралы кюнюне аталып, вузланы араларында «Дневной дозор» деген эстафета да болгъанды. Анда хорлагъанла да дипломла бла саугъаланнгандыла.

Байрамгъа «Каллисто» тепсеу, «Амикс» жыр ансамбльлени эм кёп фахмулу жыйрчыланы номерлери энчи кууат бергендиле.

Ара шахар

Жашау журтла бла жалчытыу

Нальчик шахарны жер-жерли администрациясыны эсеп жюрютюу, жашау журтланы юлешиу эм приватизация этиу жаны бла управлениясы билдиргенгге кёре, Уллу Ата журт урушу ветеранларыны жашау журтла жаны бла болумларын игилендириу андан ары бардырылады, дегендиле бизге Нальчик шахар округну администрацияны пресс-службасындан.

Ол тизмеде инвалидледен, Уллу Ата журт урушха къатышханладан эм анда жоюлгъан, ёлген эр кишилени юй бийчеленден 46 юйюр барды. Жашар жер сатып алыргъа неда ишлерге деп 35 юйюрге субсидияла бёлюннгенлерини юсюнден сертификатла берилгендиле. Аладан жыйырма бла беш ветеран жашау журтларын игилендиргенде. Къалгъанларды уа кеслерине керекли фатарла излей турадыла.

Андан сора да, тогъуз юйюрге сертификатла бериуню юсюнден вопросха КъМР-ни Урнуу эм социальный айнытыу министерствосуну жашау журтла жаны бла комиссиясы нда жангыдан къараллыкъды. Жашау журтла жаны бла комиссия жууукъ жыйылыуунда урушха къатышханланы эм анда жоюлгъанланы эм ёлгенлени юй бийчелерин жашау журтла бла жалчытыуну юсюнден дагъыда тёрт ишге къарарыкъды.

Бизни корр.

ТЁГЕРЕК СТОЛ

Къырал заказла боллукъдула

Студентлени халкъла аралы кюнюне аталып КъМКъУ-да окъуучанланы самоуправлениялары проблемаларына жоралангган «тёгерек стол» болгъанды.

КъМКъУ-ну студсоветини таматасы Азамат Люев байрамгъа аталгъан кёрмюченени эм чыгъармачылыкъ конкурсланы юсюнден толу хапар айтханды. Ызы бла университетни, эл мюлк академияны эм искусстволаны институтуну студентлери «РФде билим берииую юсюнден» жангы феде ральный законну сюзгенди. Юридический факультетни студсоветини башчысы Алимбек Хидзев жангы законнга кёре, къырал эм энчи иели вузланы эркинликлери энди тенг боллукъларына зс бургъанды. Дагъыда бир жангылыкъ: репетиторлукъ алыр ючюн, устазны беш жыл стажы, сертификаты эм лицензиясы болургъа керекди.

Эл мюлк академияны студсоветини башчысы Ботталаны Жамал студентле тирирек болургъа керекдиле, дегенди. Искусстволаны институтуну студсоветини башчысы Мадина Докшокова вузлада окъуучан жаш адамланы асламысыны бир затха да сейирлери болмагъанын чертгенди. Айхай, шёндюгю жашауда иш табар ючюн, тынгылы, терен билимден сора да, жамауат ишлеге да къатышырга, халкъ ичинде кесин ариу жюрюте билирге да керекди.

«Тёгерек столда» къырал заказланы системасы жангыдан къайтханы да сюзюлгенди. Совет жыллада ол бек тап ишлеп турганды, аны хайырындан бийик билимли специалистлени аламысы ишлеп жаны бла жалчытылынгандыла.

Жарсыугъа, арт жыллада вузлагъа заказла этилмегендиле. Ата-аналаны кёбюсю уа сабийлери юрист неда экономист болса сюйгендиле. Алай ол тап болмагъанын жашау кеси кёргюзтгенди: юристле бла экономистле бизни республикада иш табалмай, Россейни шахарларына кетип барадыла.

«Тёгерек столну» жаба туруп, студентле быллай тюбешиулени терк-терк бардырырга келишгендиле.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Къоркъуусузлукъ

«Биз пилотсуз аппаратланы хайырланырга умутлубуз»

РФ-ни Къыйын болумла жаны бла министерствосуну КъМР-де Баш управлениясыны къыйын болумланы болдурмау жаны бла бёлюмюню иши кёпдю. Табийгъат къыйынлыкъла бизде аз болмаччудула, асламысында тау тийреледе. Аны бла байламлы бёлюмню адамны жашауун къоруулау жаны бла борчлары да бардыла. Аланы юсюнден аны башчысы Аналаны Магомет айтханды.

- Бизни бёлюм бардыргъан ишни бан борчу – адамланы табийгъат палахладан сакъладуу, андан сора да, предприятияланы бла организацияланы да аллай болумлагъа хазыр болгъанларын тинтиудю. Аллай кезиуледе къоркъуусуз жерлеге адамланы букъдуруу, къаллай бир транспорт, аш-суу, кийим керек болгъун тинтип жалчытхан жумушла да бизни бойнубуздадыла.

Республикабызда табийгъат къыйынлыкъла хар жерде да бирча тюйюлдюне. Сёзге, ёзен жерлени асламысында къутургъан суула басадыла, тау районлада уа ырхыла, къар, таш юзюлюуле эм жер кёчюуле къоркъуулудула. Аны себепли ол жерледе орналгъан предприятияла, организацияла аллай болумлагъа сакъ болургъа керекдиле да, аны да тинтебиз.

Аллай жерлеге кёз-кулакъ болгъан бир къауум организацияла бардыла. Асламысында ишни «Каббалгеомониторинг» эм ВГИ бла бирге бардырабиз. Ала бла арабызда информация жюрютебиз, кенгешгенлей да турабиз. Къыйын болум болургъа боллукъ жерлени бизни заявкабыз бла ол организацияланы адамлары тинтедие.

Шёндюгю законла бла адамланы къоркъуусузлукъларын жалчытыу жумушла жер-жерли администрацияларга борчха салынгнгандыла. Аланы хар биринде да къыйын болумлагъа деп ахча къыстырыкълары барды эм адамлагъа ол кезиуде болушлукъ этергге биринчи ала керекдиле.

Алай ол къоранчланы ёлчемине кёре, республикалы эм къырал бюджетледен да ахча болушлукъ этилирге боллукъду.

Эл администрацияланы къаллай бири бла ишлеген эсек да, мен энчи айырып Эльбрус элни администрациясыны башчысын Курданланы Узейирни белгилерге сюеме. Къоркъуусузлукъ жумушлану жалчытыугъа тири къатышады, къыйын болум болургъа боллукъду деген билдириулеге уллу эс бурады. Ол районда бардыргъан жумушларыбызда андан иги болушлукъ кёргенлей туруучубуз.

Бурунгу жыл Башкъара кёл жагъаларындан ычхыныр къоркъуу болгъанды, аны бла байламлы Узейир, адамланы да ишге тизип, кеси да сюелип, иги болушхан эди эм ол къоркъуудан къутулур ючюн, кёлню жанындан юч метр теренлиги болгъан илипин къазылгъан эди. Аны себепли бир къауум жылпъа кёлню суу ёрге кётюрюлмей турлукъду.

Жылны ичинде бир жети-егиз кере Ростовдан МЧС-ни вертолётларын чакъырып, ала бла учуп, таулада къоркъуулу жерлени тинтебиз. Суратларын алгъын жылланыкъыла бла тенглешдирип, туорлениулени ачыкъ этерге онг табабыз.

Бюгюнлюкде биз ишибизде МВД-ны беспилотный аппаратларын сынап кёрюргге умут этип турабыз. Нек дегенде аланы вертолёт жеталмагъан къыйын жерлеге учаргъа онглары барды, юсюнде болгъан аппаратурасы сурат да алады, андан сора да, къар басып неда тас болгъан адамны жылыуу бла кюнню не къыйын кезиюнде да табаргъа амалы барды. Быйыл жай исси болгъаны себепли таулада бузланы да халлери кёркъуулу жанына тюрленирге боллукъду. Аллайланы да ол аппарат бла тинтирге сюебиз. Аны битеу Россейни МЧС бёлюмлеринде биринчи сынарыкъ бизбиз.

Къырал, МЧС да не болушлукъ этселе да, бек биринчиден, адам кеси-кесин сакъларгъа керекди. Сёз ючюн, таулада адамла асламысында жюрюргге жарамагъан жерлеге барып ачыйдына неда кишиге да билдирмей, тауга чыгъыр къатыр, тас болсала уа, аланы къалайда излергге бир адам да билмейди. Аны себепли сакъ болургъа керекди, адамны жашауу бек алгъа кесине керекди.

Ушакъны **УЛБАШЛАНЫ Мурат** жазып алгъанды. **Сурат авторнуу.**

Белгиленнген борчланы толтура, алгъа барыргъа

Ахыры. Аллы 1-чи бетде.

Дагъыда Президентни бююрюу бла республикада турист комплексни айнытыуну стратегиясын жаращдыруу жаны бла иш барады. Дагъыда урушу ветеранларын юйле бла жалчытыуну программасы ахырына жетдириле турады, жаланда 19 ветеран къалгъанды юй берилмей. Энди юйлери, фатарлары болгъан ветеранларгъа аланы ремонт этиу къолгъа алынмыкъды.

ЖКХ-да реформа бардырылады. «Къоркъуусуз шахар» деген программа да ишлейди, анга кёре шахарны кёп жерлеринде видеокамерала салынгнгандыла. Аланы больницалада, стадионлада эм алдай башха жерледе да салыргъа белгиленеди.

КъМР-ни Президенти къуру шахарны угъай, битеу республика да къоркъуусуз болурча этергге керекли сисн чертненди.Бюджетни юсюнден айтханда, ол аны ачысын не къадар аялу жюрютюрге бизни онгларыбыз болгъанларын белгилегенди. Ай сайын къарап, къайсы жумушлагъа къаллай бир ача къоратыллыгъын тынгылы тергергге керекди,дегенди.

Саулукъ сакълауда кёп жумуш тамамланнганын, ол а артыкъда миллет проектни хайырындан болгъанын айтып, Арсен Баширович район больницалада бла амбуторияпада алыкъа кемчиликле кёп болгъанларын, аланы кетерируню шарт мадарларын этергге керекли-син чертненди. Саулукъ сакълауну учреждениялярында дарманла-,аш-азыкъ бла жалчыгыугъа артыкъда уллу эс бурургъа, ол иш бла ким кюрешгенин тууда этергге бююргъанды.

Ол республиканы тизгинлилигине, тазалыгъына артыкъда сакъ болургъа чакъыргъанды, аны оноучуладан къаты сурарыгын эсгертгенди. «Алайды да, келир жылгъа магъаналы борчла салынгнгандыла, аланы толтурургъа, дайым да алгъа барыргъа итинигре керекбиз»,-дегенди.

Андан сора Къабарты-Малкъарны келир жылгъа республикалы бюджети къалай къурала тургъанына юсюнден къысха бидириу бла финансла министр Азрет Бишенов сёлешгенди. Ол Парламентде биринчи окъуулуунда сюзюлгенин билдиргенди. Аны ючюн деп законла чыгъарыучу орган энтта эки кере жыйыллыкъды. Ары дери уа тюзетиллик жерлени тюзетир онгбарды. Бюджетни толмазгъа боллукъ эки статьясы барды, ала аракъыгъа акцизле эмда федеральный арадан келиучю ахча бла байламлыдыла.

Былайда Президент, алай болмаз ючюн, Москва бла къаты байламлыкъла жюрютюп, ишлерге керекли-син белгилегенди. Александр Меркулов а республиканы налог службасыны таматаларына да тынгыларгъа керек болгъанын айтханды. «Иш хакъ ёседи, адамланы файдаларына кёшулгъанча кёрюнеди, налогланы жыйыллгъанларына къарасанг а,ала бир да тепмейдиле. Ма аны ангылатсынла бизге налог жыйыучула»,-дегенди ол.

Сёз иш хакъгъа жеттенде, Президент биз аны ёлчеми бла регионда ючюнчю жерден энишгеде болмазгъа керекбиз ден, сёзню шарт салгъанды.

Арсен Баширович республикалы целевой программаланы юслеринден да толу хапар эшитиргъе сюйгенди, алай Экономика эм сатыу-алыу министерство аны юсюнден докладны келир ийыйыкъгъа тынгылы хазыярларгъа айтханды.

Ызы бла Правительствону Председателини биринчи заместители Адиб Абрегов инвестиция программалагъа кёре, 2010 жылда къаллай бир иш тамамланнганын эмда келир жылгъа да аланы къаллай бири къалгъанын билдиргенди.

Ахырында Правительствону членлери Табийгъатны хайырланыугъа надзор этиу жаны бла федеральный службаны КъМР-де управлениясыны ишини итогларына тынгылыгъанды.Аланы юслеринде управленияны таматасы Асанланы Зейтун билдиргенди.

Кенгеш битеу сюзюлген вопроларгъа кёре тийишли онгла этиу бла бошалгъанды. Аны ишине КъМР-ни Парламентни Председатели Чеченланы Ануар къатышханды .

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

ТЮБЕШИУ

Журналистле бла байламлыкъланы кючлендире

Озгъан баш юн, Къурман байрамны аллында, Къабарты-Малкъарны ара межгитинде республиканы Муслиманларыны дин управлениясыны оноучулары КъМР-ни асламлы информация органларыны журналистлери бла тюбешгенди. Анга Жаш тёлюню эм жамауат организацияланы ишлери жаны бла министрни къуллугъун толтургъан Борис Паштов, Дин управленияны председатели Анас Пшихачев, Северо-Кавказ ислам университетни ректору Чочайланы Шарафутдин эм башха дин ахлула къатышландыла.

КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясыны председателини орунбасары Алим Сижажев журналистлеге, адамланы информацияны къылыкъ жаны бла юйретиугъе юлюшлерин къошханлары эм КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясыны ишине жар заманда да эс бургъанлай, халкъча аны магъаналылыгъын ангылатханлай тургъанлары ючюн ыспас этгенди. Ала мындан арысында да ол темагъа кёп ахшы материалла жазарларына ийнанганнын айтханды.

Анас Пшихачев Теммоланы Мухадинни саугъалайды.

Борис Солтанович да хар бир ишде да республиканы асламлы информация органлары кеслерини борчларын бет жарыкълы толтургъанларын белгилегенди, ала мындан арысында да тюзюкгъе, кертиликге, огъурлу башламчылыкъларгъа, ариу табийгъатлы республикабызны алгъа итиниуюн, къолайын, уллу онгларын ачыкълаугъа, баямлаугъа къуллукъ этерлеринде ышанганын айтханды.

Ол дагъыда республиканы оноучулары бла КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясыны байламлыкълары жылдан-жылгъа кюч ала баргъанларын, хаж къылыугъа баргъанлагъа Президентибиз ахча бла болушханын да белгилегенди. Дин бла байланы темагъа жоралагъан материалла жазгъанланы саугъана бла кёлендириуню бек ири шартха санагъанды.

Анас Пшихачев, республиканы Муслиманларыны дин управлениясы аслямлы информация органлары бла дайым байламлыкъ жюрютгенин, айтыр сёзлерин аланы болушлукълары бла жамауатха билдиргенлерин айтып, ыспас этгенди. Артыкъда «Заман» бла «Адыгэ псалэ» газетлеге жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Ахырында Анас Пшихачев КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясыны Ыспас къагъылтын эм багъалы саугъаларын республиканы аслямлы информация органларындан 10 журналистге бергенди. Аланы арасында «НОТР» телестудиядан Барисбайланы Исмайыл, радиодан Байдаланы Магомет, «Заман» газетден Теммоланы Мухадин да бардыла.

ЛУКЪМАН улу М

АДАМ ЭМ АНЫ ИШИ

Барды элде аллай устаз

Гергъокъланы Хусейни къызы Лизаны педагог стажы 22 жылды. Ол Гергегежни орта школунда сабийлеге химиядан дерсле береди. Сизни юсюнгюзден газетге материал хазырларыкъ эдим дегенинде, таулу тишириуланы кёбюсюнде болуучу сабырлыкъ бла ол былай айтды: «Менден эсе, эттеден ишлеген ахшы устазларыбыз бардыла, аланы юслеринде жазсагъыз а».

Устаз болуп ишлегенлени кёбюсю, бу усталыкъны гитчеликлеринде окъуна сайлап, этген муратларына жетер ючюн, къаддлып окъуйдула. Бирле уа, юйюрлеринде адамларындан юлгю алып, бу жолну алай сайлайдыла. Лизагъа аллай юлгю анасыны атасы – Улбашланы Мухажир болгъанды. Озгъан ёмюрню жыйырманчы жыллларында ол Огъары Малкъарны Шаурдат элинде башланнган классланда сабийлеени окъутуп тургъанды.

Гергъокъланы къызлары 1966 жылда Гергегежде туугъанды. Школну да анда бошагъанды. 1983 жылда уа, университетге кирип, беш жылдан сора химикни дипломун алгъанды. Бу факультетни нек сайлагъан эдинг?» - деген соругъа былай жууап бергенди: «Сабий школда окъуучан кезиуде ол бегирек сюйген бир неда эки предмети болады. Мени химиядан бла биологиядан устазларыбы Кочмезланы Алина Паньковна бла бусагъатда эл-мюлк къырал академияда ишлеген биология илмуланы доктору, профессор Биттирланы Анатолий Мурашевич сюйдюргенди бу предметлени манга. Биогюнлюкде да не соруум болса да, аладан болушлукъ тапханлай турама. Бек сау болсунла».

Университетни бошагъандан сора илму иш бла кюреширге эди мураты Лизаны. Алай юйюрлеринде аны болушлугъу бек керек эди.

Элге къайтып, школда ишге тохташмай амалы жокъ эди. Аталары эртте ёлюп, тёрт сабийге аналарына жангызлай къараргъа тюшгенди. Лиза бла бир кезиуде медицина факультетде эгечи да окъуй эди. Кыйын эди болушлугъу болмагъан анагъа студент сабийлерин андан ары шахарда окъутургъа. Диплом алгъандан сора эгечин ишлергге башха жерге жибередине. Лизагъа уа юйге къайтмай жарарыкъ тюйюл эди - анасына болушургъа.

- Туугъан элимде кеси школубузда педагог коллектив манга бек жарыкъ тюбеген эди. Биринчи кюнден окъуна кёз-къулакъ болуп тургъандыла алгъыннгы устазларым. Артыгъыракъда директорубуз Кючмезланы Азрет Танаевич (жаннетли болсун), тюз да ёз къызынача къарап, болушлукъ кёрсеген заманда бир затны да аямагъанды, -деп эсгереди Лиза.

Ол айтханнга кёре, адам окъутхан предметни, сабийлени сюймесе, устаз болуп ишлеяллыкъ тюйюлдю. Аны окъуучуларыны жетишимлери шагъатдыла бу сёзлеге. Он жылдан бери Лиза Хусеевна сохталары бла илму-тинтиу ишле бардырады. Дерслеринде, классдан тышында ишледе да ол аланы окъуучуланы илму-тинтиу амаллана хайырлана билирге юйретеди. Сегизинчи классда ала тинтиу ишле бла кюрешип башлайдыла. Он экология жаны бла айнытыуну тематикалы дерслерини программасын жарашдыргъанды (дарманланы, ашарыкъланы, юй жашауда хайырланнган химияны, табийгъатны болумун тинтиу).

«Химиядан окъутуу-юйретиу ишде тинтиу-экология проектлени хайырланыуну амалы» деген темагъа Лиза Хусеевна жарашдыргъан методика программа Черек районну школларыны устазларыны жанындан ахшы багъа алгъанды. Ол окъуучулары бла кёбюсюнде Гергегежде болгъан кёк топракъны тинтиуне бардырады. Бу тема бла сабийлени чыгъармачылыкъларыны республика юйюнде (РДТУ) бардырылгъан конференциялагъа, олимпиадалагъа окъуучулары бла тири къатышханлай турады. Алада алчы жерлени алмай къалмайдыла.

Арт жыллада республикалы илму-практика конференциялада аны тёрт окъуучусу алчыла болгъандыла. «Сабийлени жетишимлерине аладан эсе мен бегирек къууанама, - деп ышарады ол. - Этген ишинги бети чыкъса, жюрегинг ёхтемленеди, анга жангы кюч бла узаласа. Бизни жумушубуз, айхай да, бирле сунганча, тынч тюйюлдю. Бирде кёлюнге былай окъуна келеди: мен башха элде, не шахарда окъутсам эди, былай сюеркик да болмаз эдим ишими, окъутхан сабийлеримни да.

Сейир этмегиз алай айтханыма, ала бирсиледен эсе башхаракъ кёрюнеди – намыслыла, адеплиле. Ала мени бир эллилерими баллары болгъанлары ючюн окъуна кёрюне болур алай. Бизни школда башха жерледен келип ишлеген устазла да бардыла.

Педагог ишде ахшы жетишимлери ючюн Лиза Хусеевна «Билим бериуню отличниги» деген белги бла саугъаланнганды. Черек районну Билим бериу управлениясыны сыйлы грамоталары бла да аны атын кёп кере белгилегенди. 2003 жылда уа ол «РФ-де халкъгъа билим бериуню сыйлы ишчиси» деген атха тийишли болгъанды.

Туугъан элини школуну атын айтдыръп, 2007 жылда Гергъокъланы къыз «Россий Федерацияны бек иги устазы» деген конкурсда хорлап, жоз минг- сомлукъ грант алгъанды.

МИСИРЛАНЫ Лейла.
Суратны автор алгъанды.

БЮГЮН - РАКЕТ АСКЕРЛЕНИ БЛА АРТИЛЛЕРИЯНЫ КЮНЮДЮ

Танкланы мараучула

Ноябрьни онтогъузунчусу 1964 жылгъа дери Артиллерияны юнюча белгиленип тургъанды. Ол Уллу Ата журт урушну тарыхына бизни Сауутланнган Кючлерибизни битеу дуния магъанасы болгъан хорламыча киргенди. 1942 жылда ол юн башланын 1943 жылда 2-чи февраллъа дери баргъан Сталинград сермешде совет аскерчиле кишиликлери эм жигитликлери бла дунияны сейирсиндиргенди. Волгадагъы шахарны тийресинде 330 мингден аслам адамы болгъан 22 немисли дивизия къуршоугъа тюшгенди. Вермахтны айырмалы 6-чы артиллериясыны командующуси фельдмаршал Паулюс эм аны бла бирге 24 генерал да жесирге алынгандыла.

«Донну, Волганы, Сталинградны тийрелеринде душман аскерледен 1,5 миллион адам къоргъанды, 3500 танк, 12 минг топ бла миномёт, 3 минг чакълы самолёт эм кёп башха техника жокъ этилгенди», - деп жазады маршал Жуков «Воспоминания и размышления» деген китабында.

Сталинградда хорлам къуру совет халкъны угъай, кёп запад къыралланы халкъларын да фашизм ууатылгъанлыгъа ийнандыргъанды. Ючюнчю рейхни башчыларына уа ол уллу бушуу эди. Германия ючюнчю къара кийгенди.

Совет-герман фронтну къалайында да артиллериясыз душманны хорларгъа онг болмагъанды. Немислилени бек ышанган ючлери танк колоннаналры эдиле. Ол къурч машиналаны аллларында ол совет артиллеристле сюелгендиле. Гитлерчилени Волгадан ётдюрмез ючюн, къыралыбызны кёп миллетлерини жашлары жигитлеча сермешгендиле, ол санда малкъарлыла да.

19-чу ноябрьде эрттенликде 7 сагъат 30 минутда душманланы позициялярына кючлю от ачхан топланы бла миномётланы тизгининде гвардияны капитаны Бёзюланы Ахматны миномёт батареясы да болгъанды. Аны миномётчулары немислилени окопларына мингле бла минала атхандыла. Артиллеристле – 76-миллиметрлик топну командири тамата сержант Къудайланы Шамшудин бла топну караучусу Ахшаякъланы Биязулкъа – жиберген снарядла ненча фашист солдатны жойгъан болур эдиле! Ары дери ала душман танкла бла Сталинградда «Къызыл Октябрь» эм трактор заводланы къатларында сермешгендиле.

Ахшакъ улу былай эсгере эди: «Бир жол биз, кёп машиналарын да кюйдюрюп, немислилени танк атакаларын тохтатхандан сора батареягъа гитлерчи жагу аскерчиле чапхан эдиле. Осколкла чаддырыучу снарядла бла кёплерин къырдыкъ, алай сауларыны артха бурулургъа муратлары жокъду, мыллыкларын алгъа атхан болмаса. Ол психический атака эди. Фашистле къаршы жууукъланнганда, аланы автоматла бла къырып салдыкъ. Немислилеген бири, окъ жауунну ичи бла къутулуп, топну быргъысына тагъылды. Командирибиз Долгов (нальчикчи), болмагъанча къарылу жаш, гитлерчилени сермеп бизни аллыбызгъа атханда да , ол аязмай тура эди...».

Урушу аллахы деп бош айт майдыла артиллериягъа. Уллу аскер операцияла аны от ачыуу бла башланадыла. Курск дугада да алай болгъанды. 1943 жылда 5-чи июльда мингле бла топла эм миномётла немислилени къоруулануу ызларын отха алдыргъандыла. Авиациябыз душман окопланы бомбала бла аяусуз ургъанды. Гитлер Сталинградда ууатылгъаны ючюн Курск дугада реваншу алыргъа умут этгенди. Ол ахыслсадан Курск, Орёл, Белгород тийрелерине кёп аскерлерин эм техникаларын жыйышдыргъанды. «Тигр», «пантера» танкланы эм «фердинанд» самоходканы германлы командование биринчи кере Курск дугада хайырланнганды. Ала совет аскерлени чач-тюк этериклерине фюрерни ишеклиги болмагъанды. Алай фашист танкланы алларына бизни жигит артиллеристлериби чыкъгъанды. Не ёлген, не къалгъан, деп сермешгендиле ала. Къудайланы Шамшудин, топ расчётундан киши да къалмагъанда, снаряд бериучю, жерлеучю, мараучу да жангыз кеси болуп, юч «тигрни» жандыргъанды. Аны ол жигитлиги Къызыл Байракъны ордени бла белгиленнгенди.

Белгород областьда Прохоровка деген элни къатында къыркъ ючюнчю жылда 19-чу июльда болгъан деменгили танк сермешге танкчыла Биттирланы Солтан, Гажонланы Солтан-Хамит, артиллерист Уяналану Алим, Анахаланы Бекболат эм башха таулу жашла къатышхандыла. Солтан-Хамит, Т-34 танкны командири, ол сермешде жан бергенди. Артиллеристле Алим бла Бекболат «За отвагу» майдалла бла саугъаланнган эдиле. Солтанга уа аллай майдал экинчи кере берилген эди.

Курск дугада немис-фашист аскерлени уатыуну уллу халкъла аралы магъанасы болгъанды, андан сора Совет Союзну даражасы бютюнда бийикге кётюрюлгенди. Хар замандача, артиллеристле ол хорламгъа тийишли юлюшлерин къошхандыла.

Таулу жашла – артиллеристле немис-фашист аскерле бла фронтну кёп жерлеринде сермешгенди. 1941 жылны къыяма къышында узакъгъа атыучу гаубица топну мараучусу Геляхланы Исхакъ къуллукъ этген артиллерия полкну Москваны къоруулургъа кетирген эдиле. Волоколамск шоссе бла ара шахарыбызгъа киригре кюрешген фашист танкланы тыяргъа эди аланы борчлары. Ауур топланы тюзюнлей марап атарча орнашдырып, артиллеристле Москвагъа ёшюн ургъан немисли танкладан бир кюнню ичинде онекисин жокъ этгенди. «Асыры кёп атхандан, топланы быргъылары къызыл болургъа жетген эдиле, бизни уа юшютопмю къояды дерча сууукъда бетлерибизни тер басхан эди», - деп эсгере эди Исхакъ. Къызыл Жулдузну, Ата журт урушну I эм II даражалы орденлери, бир талай майдалы аны жигитлигини шагъатларыдыла.

Танкланы мараучу батареяны командири гвардияны тамата лейтенанты Къудырланы Борис Украина ючюн сермешледен биринде ёлгенди. Къызыл Байракъны ордени бла саугъаланнган эди. Уруш аулакъда 76-миллиметрлик топну мараучусу Бечелланы Борис да фашист танкла бла кёп кере тюбешгенди. Кишилигини белгилери – Ата журт урушну I даражалы ордени, эки «За отвагу» эм башха майдаллары.

Артиллерия бёлюмледе къулукъ этген таулу жашланы хапарларында мен бир затха эс бургъанма: ала хазна къалмай барыда мараучула болгъанларына. Зенит батареяда Керменланы Хангерий да мараучу эди. Зенит топланы танклагъа къажау сермешледе да хайырланнганды. Балатон кёлню къатында зенитчиклеге фашист танкла бла атышыугъа киригре тюшгенди. Ала гитлерчилени бир талай къурч машиналарын жерлеринден тепмезча этгендиле. Хангерийни саугъаларына экинчи «За отвагу» майдал къошулгъан эди. Баш Командованиядан жети биосюрею къаугъаныты да бардыла.

Башха аскер бёлюмледе къулукъ этген таулу жашлача, артиллеристлерибиз да Туугъан журтубузну аллында борчларын намыслы толтургъанлыла. Къаргъышлыкъ репрессияланы хатасы жеттмесе эди, малкъарлыладан кёпле Алтын Жулдуз аллыкъларына аз да ишеклигим жокъду.

КЪУЛБАЙЛАНЫ Алий.

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Суратчыларыбыз – дуния даражалы кёрмючледе

КъМР-ни Художниклерини союзунда 2010 жылда бардырылгъан ишге жораланнган пресс-конференция бардырылгъанды.Суратчыланы союзуну таматасы Геннадий Темирканов айтханнга кёре, бу жыл кёрмючле бла бай эди. Жаланда бизни республикада угъай, Россейни шахарларында эм тыш къыралларда да шагъырейленнгендиле художниклерибизни чыгъармалары бла. Востокну музейини Майкопда филиалында, Краснодарда да выставкалагъа кёп халкъ келгенди. Белгили таулу художник Акъкъызланы Якуб эм багъыстанлы суратчы Сияра Меджидованы къызлары чыгъармаларын Махачкалада кёргюзтгенди. Имараны фахмусына кесаматчыла, къараучула да бийик багъа бичгендиле. Москвада кёрмюч а келишим бла бошалгъанды: энди Москваны художниклери Нальчикде, бизникиле уа Москвада терк-терк выставкала къурарыкъдыла.

Къабарты-Малкъардан жыйырма суратчы Парижде ЮНЕСКО-ну залларында кёрмючге да къатышхандыла. Аланы барысына да Россейни Художниклерини союзундан ыразылыкъ къагъытла келгендиле.

Пресс-конференцияда Альбина Тажеваны фонду кёп огъурлу ишле бардырганы чертилгенди. Тажева къурап, жыл сайын Хар замандача, артиллеристле ол хорламгъа тийишли юлюшлерин къошхандыла.

Геннадий Темирканов Заурбек Бгажноковну саугъалагъан кезиу.

«Нартланы байлыкълары» деген сабий конкурс бардырылады. Жууукъ заманда Турцияны юч шахарында жюз эм иги суратлаган къуралгъан кёрмюч болгъанды.

КъМР-ни Суратчыларыны союзуну жууаплы секретары Неонила Сундукова бусагъатда республикада бек кючлю художниклеге ишлейдине, дегенди. Алай эсе уа, бизни сейирлик кёрмючле сакъларыдыла.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Сурат авторнуду.

БОКС

Къонакъбайла биринчиликни жибермегендиле

Боксдан Совет Союзну Жигити Уммайланы Мухажирни хурметине жораланып жыл сайын бардырылгъан турнирге быйыл 120 боксчу къатышхандыла. Ала Чечен, Ингуш республикаланы эм Къабарты-Малкъарны келечилери эдиле.

Бу жол эришиуле Огъары Малкъарны 2-чи номерли школунда ёттенгиле. Жаш боксчула, жыл санларына кёре, 3 къауумгъа (1997- 98ж.ж.,1995-96жж. эм 1993-94жж.) юлешинип эришгендиле. Ауурлыкълары уа барысыны да 69 килограммдан 81-ге дери эди. Судьялыкъ турнирде боксдан спортну халкъла аралы класслы устасы Солтанланы Мурат этгенди.

Эки кюнню ичинде эришгенден сора биринчи Черек районну командасы болгъанды. Аны келечилери онбир биринчи жер алгъандыла.

Турнирни Огъары Малкъар элни администрациясы бла «Арслан» спорт клуб къурагъанды. Спонсор болушлукъ бу ишде эл администрацияны таматасы Нёгерланы Байрамукъ бла «Эльбрусоид» фонд этгенди.

БЁЗЮЛАНЫ Залина,
Черек районну администрациясыны пресс-службасы.